

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
1. Gezinnen in nood	13
2. Een analyse van de tijd	21
3. Het gezin kibboets of kibbelboets	34
4. Scheiding een emotionele crisis	54
5. Vechtende ouders	75
6. Allemaal gewond uit de strijd	89
7. Ik en ...	101
8. Een hartenkreet ...	113
Eindnoten	117

AAN ALLE GESCHEIDEN OUDERS VAN NEDERLAND

Met deze brief willen wij jullie laten weten hoe wij ons voelen. 'Wij' zijn de 70.000 kinderen per jaar die op een dag te horen krijgen dat hun ouders uit elkaar gaan. Op die dag stort onze wereld in. Alles wat veilig en vertrouwd was wordt ineens anders. Veel van ons moeten verhuizen, naar een andere school, wennen aan jullie nieuwe liefdes en in het ergste geval 1 van de ouders heel erg missen. En dat doet pijn.

We willen ZO graag allebei onze ouders in ons leven. Twee ouders die van ons houden en ons groot zien worden. Twee ouders die staan te juichen langs de lijn, trots zijn als we goeie cijfers halen en alles willen weten over ons eerste gebroken hart. Die samen op de eerste rij zitten als we examen doen en liefdevol hun eerste kleinkind vasthouden.

Weten jullie wel hoeveel verdriet we soms stiekem hebben? Als we de boodschapper moeten zijn. Als we moeten luisteren naar de gemene dingen die jullie over elkaar zeggen. Als we zien dat jullie elkaar negeren waar we bij zijn. Weten jullie wel hoe moeilijk het is om van jullie allebei te houden, terwijl dat soms van 1 van jullie niet mag? Dat we dan maar niks zeggen over hoe leuk het weekend was?

lees verder

We voelen ons verscheurd tussen de twee mensen waar we zoveel van houden. We voelen ons schuldig als we het leuk hebben bij de ander. We voelen ons verantwoordelijk voor jullie geluk. Meestal zijn jullie zelf na een tijdje weer gelukkiger. Maar voor ons is dat vaak niet zo makkelijk. Sommigen van ons houden er de rest van hun leven last van.

Dus mogen we jullie een paar dingen vragen?

- Laat ons alsjeblieft geen kant kiezen
- Maak geen ruzie waar we bij zijn
- Zeg geen slechte dingen over elkaar tegen ons
- Geef ons de tijd om te wennen aan de nieuwe situatie
- Luister echt naar wat we te zeggen hebben
- Geef ons de ruimte om van jullie allebei te houden
- Vergeet niet dat jullie samen voor ons hebben gekozen.

Een scheiding voelt als een veilig huis dat ineens helemaal verbouwd wordt. Muren eruit, nieuwe vloerbedekking, ander behang. Eerst is het 1 grote puinhoop en dan komt er heel langzaam iets moois tevoorschijn. Laat ons rustig mee verven en vraag ons wat we van het uitzicht vinden. Zo bouwen we met jullie samen aan een nieuw huis. Met hier en daar een barst of een kapotte dakpan. Maar wel warm, veilig en stevig. Een plek waar wij ons weer THUIS voelen.

De sleutel hebben jullie net gekregen.

-X-

Hoofdstuk 1:

Gezinnen in nood

Crisis

‘Nee’, roept de man in de rij bij de kassa geïrriteerd in zijn mobiel. ‘Ik heb je toch al gezegd dat ik komend weekend niet kan. (...) Omdat ik de kinderen dan heb!!!’

In de trein vanuit Amsterdam naar Dordrecht telefoneert een meisje langdurig en luidruchtig met haar moeder. ‘Ik baal d’r van. Papa had weer meer tijd en aandacht voor z’n nieuwe vriendin dan voor mij. Waarom kan ik niet gewoon thuisblijven ...?! Ik wil dit niet meer ...!’

Later die dag gebruik ik ergens een kopje koffie. Aan het tafeltje naast mij zit een vader met zijn zoontje. Beiden zien er bepaald niet gelukkig uit. Uit de spaarzame woorden die gewisseld worden valt op te maken dat de ouders van het ventje niet meer bij elkaar wonen. Vandaag heeft vader het jongetje en moeten er vooral ‘leuke’ dingen gedaan worden.

Onbevredigende en uitgesproken slechte huwelijken zijn er de eeuwen door geweest. Het is dan ook maar de vraag of het vandaag met de huwelijksvreugde slechter gesteld is dan ooit. Waar voorheen juridische, materiele, ethische en sociale belemmeringen waren om bij elkaar vandaan te gaan, zijn die verhinderingen inmiddels geheel of goeddeels weggenomen. Echtscheiding gold lang als een uiterste nooduitgang van het huwelijk.

Inmiddels is er in korte tijd veel veranderd. We leven gemiddeld langer. Hebben een aanmerkelijk hoger welvaartsniveau dan generaties vóór ons. Er is veel gewonnen, maar er ging ook veel verloren. Traditionele verbanden en patronen, vaste ritens en ongeschreven wetten. We hebben ze veelal van ons afgeschud. Voorbeelden zijn verzwakt, ze spreken minder. Sociale verbanden hebben sterk aan betekenis ingeboet. De huidige cultuur grost in begrippen als 'zelfontwikkeling' en 'zelfbepaling'. We moeten het lot in eigen hand nemen, op geheel eigen wijze invulling geven aan ons leven, zelfverkozen uitdagingen durven aangaan. Hoe 'zelfverkozen' zijn die uitdagingen eigenlijk ...?

Zo ontstond in de tweede helft van de vorige eeuw 'de B.V. van het zelfbepalende en zelfbeschikkende IK'. Taboes werden voortvarend doorbroken en opgeruimd. Waar ze nog enigszins overeind staan, stellen we ze luidruchtig ter discussie. Zo ook het huwelijk. De klassieke bij wet geregelde verbintenis tussen één man en één vrouw is niet meer dan slechts een van de samenlevingsvormen. Waarom zou je levenslang bij elkaar blijven? Tot elkaar veroordeeld zijn? De sociale – en ook de kerkelijke – afkeuring op echtscheiding verschrompelde. De huidige stand van zaken is dat aan het begin van de 21ste eeuw veel meer kinderen een ouder door echtscheiding 'verliezen' dan door de dood. Er bestaan veel niet-intacte gezinnen en er zijn veel 'afwezige' vaders. Meer dan 'afwezige' moeders. Gebroken gezinnen zijn geen zeldzaamheid meer. Het klassieke kerngezin wordt schaarser. Een groeiend aantal kinderen woont in een eenoudergezin of in een nieuw samengesteld gezin.

Een warm nest?

Ik haast mij hier neer te schrijven dat niet één ouder er bewust op uit is om het slechtste voor zijn kind te zoeken. Integendeel. Als ouder wil je juist het beste aan je kind geven. En toch komen heel wat kinderen tekort aan liefde, zorg, aandacht, steun en begeleiding. Hoe komt dat?

Er zijn stabiele en instabiele gezinnen. 'Warme' en 'koude' nesten. Gezinnen met veel en gezinnen met weinig problemen. Ouders met fysieke en/of psychische beperkingen. Ingrijpende gebeurtenissen als dood en ziekte, heftige, aanhoudende conflicten en andere 'rampen' brengen het gezinsevenwicht in gevaar. Ze vormen een bron van stress. En niet alleen dat. Wanneer chronische spanningen tussen ouders het gezinsleven bepalen, loopt een kind het voorbeeld van een harmonieuze, liefdevolle relatie mis. Vrij algemeen wordt ervan uitgegaan dat kinderen uit een disharmonisch huwelijk zelf ook weer een grotere scheidingskans hebben. Opvallend in de interviews die ik voor dit boekje afnam is dat de meeste 'scheidingskinderen' zich noch door het een noch door het ander laten ontmoedigen om zelf een huwelijk aan te gaan. De emeritus-hoogleraar familie-recht G.P. Hoefnagels heeft zich intensief beziggehouden met ouders en kinderen rondom echtscheiding. In *Gelukkig getrouwd, gelukkig gescheiden*¹ schrijft hij: 'Het voorbeeld van de ouders schrikt niet af, maar werkt uitdagerend: wij gaan het beter doen.' De gegevens die ik verzamelde ondersteunen deze bevinding alleen maar. Een van de 'scheidingskinderen' uit mijn onderzoekje maakte nadrukkelijk kenbaar zich te ergeren aan de stel-

ling dat kinderen van gescheiden ouders – zelf eenmaal getrouwd – een bovengemiddelde scheidingskans lopen. Het stoorde hem telkens wanneer deze opmerking gelanceerd werd. Hij vond hem onnodig stigmatiserend. En daar kan hij best weleens gelijk in hebben.

Besluiten vader en moeder uiteen te gaan, dan zou dat weleens de meest ingrijpende tegenslag kunnen zijn die een kind in zijn leven te verwerken krijgt. Mede ook omdat de omgeving op scheiding met aanmerkelijk minder sympathie, medeleven en aandacht in de richting van het kind reageert dan wanneer een van de ouders – of beiden – komt te overlijden. Voor ‘lastig’ gedrag na overlijden van een gezinslid is duidelijk meer begrip dan voor aanverwant gedrag na scheiding van de ouders.

Omvangrijk onderzoek – ook internationaal – toont aan dat zelfs een ‘goede’ scheiding nog slecht is voor kinderen. Cijfers en feiten weerspreken de langgekoesterde idee – of was het misschien eerder een wens, of een mythe? – dat kinderen van gescheiden ouders niet of nauwelijks op achterstand staan bij kinderen uit ‘intacte’ gezinnen waar vader en moeder een hechte en liefdevolle band hebben. Een aanzienlijk percentage van deze kinderen geeft verminderde schoolprestaties te zien en krijgt te maken met angst- en depressieve stoornissen. Soms is sprake van ernstig ontspoord gedrag en in enkele gevallen slaat een kind uit wanhoop de hand aan zichzelf. Dat ouders en kinderen beter zouden worden van het beëindigen van een slecht huwelijk is dus maar zeer de vraag. Zeker als conflicten ook daarna in stand gehouden worden. Scheiding is dus kennelijk niet dé oplossing.

Die veronderstelling wordt alleen maar bevestigd door

de resultaten van grote recente onderzoeken. Laten ouders daar kennis van nemen en vervolgens vooral in het belang van het kind handelen. Dat betekent niet al ruziënd bij elkaar blijven, maar werken aan een goed huwelijk en gezinsleven waarin veiligheid en geborgenheid prioriteit hebben.

Ik was niet boos, wel opgelucht toen mijn ouders besloten te scheiden, omdat de scheldpartijen dan zouden ophouden. Tenminste, dat dacht ik toen. Later bleken ze gewoon door te gaan zodra ze weer bij elkaar waren. *(Patricia)*

Ik was enigszins opgelucht toen ze tot scheiding besloten. De verhouding tussen mijn ouders was zodanig, dat dat nog de enige oplossing leek te zijn. Dan zouden de nutteloze en energievretende en vooral negatieve gesprekken ook stoppen. De laatste jaren waren slopend geweest. *(Patrick)*

Ze hadden vaak ruzie. Ik zal 12 of 13 jaar geweest zijn toen ik tegen mijn vader zei dat hij en mama moesten gaan scheiden. Want dit hield niemand vol. Ik werd er gek van. Altijd ruzie. Nooit een normaal volwassen gesprek. We gingen er allemaal stuk aan. *(Heidi)*

Ik was heel verdrietig: Waarom moet dit nu? Maar ook boos: Waarom gaat mijn vader vreemd en waarom doet hij ons dit aan? Tegelijkertijd was ik ook heel erg opgelucht: zijn we eindelijk van al die ruzies af. *(Sjoukje)*

Het was bij mij vooral opluchting. De nasleep die eindigde met een volstrekt paranoïde vader die ten slotte zichzelf het leven benam, gaf veel verdriet. *(Ron)*

Je moet nuchter zijn: dit ging niet meer. Voor moeder noch voor ons. Waren ze bij elkaar gebleven, dan hadden we nu nog meer trauma's gehad. *(Ruth)*

Cijfers

Nederland telt zo'n 2.500.000 kinderen op een bevolking van 16.425.000 mensen (CBS). Daarvan krijgen jaarlijks zeker 70.000 thuiswonende kinderen (tot 22 jaar) te maken met echtscheiding. In 2012 ging het om 18.814 stellen die hun scheidingspapieren bij de rechter inleverden. Het totaal aantal huwelijksontbindingen kwam dat jaar uit op 33.273. Er werden in dat jaar 70.315 huwelijken gesloten. Omdat het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) niet bijhoudt hoeveel samenwonenden hun relatie beëindigen zijn daarvan dus ook geen cijfers beschikbaar. Er bestaat wel een vermoeden. In 2005 schatte het CBS het aantal ongehuwden die weer uit elkaar gingen op 60.000.

Achter deze duizelingwekkende getallen gaan werelden van verdriet, boosheid en frustratie schuil. Eigenlijk is het allemaal nog erger dan de cijfers doen vermoeden. Want behalve de in het huwelijk aanwezige kinderen krijgen ook (groot)ouders, broers, zussen en vrienden te maken met de beslissing van twee mensen om een punt achter hun relatie te zetten. Hun besluit waaiert uit in een brede kring. Eindigt een huwelijk in een vechtscheiding

waarbij ouders niet meer ‘normaal’ met elkaar kunnen communiceren en, naast veel verbaal, soms ook fysiek geweld gebruikt wordt, dan zijn de kinderen daar in ernstige mate de dupe van. Behalve dat ze in onmogelijke situaties worden gemanipuleerd ontstaan ook vergaande loyaliteitsconflicten en psychische problemen op termijn. Een enkele keer worden ze zelfs letterlijk geofferd aan de wraakgodinnen.

Naast opluchting – die vaak van tijdelijke aard is – trekken vooral verdriet en ontredde diepe sporen bij een scheiding. Een huwelijksontbinding betekent tot op zekere hoogte het einde van het gezinsleven. Verhoudingen met familie en zeker die met de schoonfamilie komen op de tocht te staan.

Een scheiding betekent niet simpelweg dat de een de deur uitgaat en de ander blijft wonen waar hij eerder ook al woonde. Wie in de veronderstelling leeft dat de meeste dingen blijven zoals ze altijd al waren, komt bedrogen uit.

Zogenaamde scheidingsmakelaars en -planners mogen dan via hun websites en advertentiecampagnes de indruk wekken dat uit elkaar gaan vandaag snel en efficiënt kan verlopen, er zitten niettemin wel de nodige haken en ogen aan. Anders gezegd: er hangt een prijskaartje aan. En die prijs valt doorgaans hoger uit dan werd ingeschat.

Er moeten regelingen getroffen worden met het oog op de minderjarige kinderen. Er moet een ouderschapsplan komen – sinds 2009 verplicht. Zetten de ouders hun gezamenlijke gezag voort, of besluiten zij dat in het belang van het kind/de kinderen één het gezag toekomt? Welke omgangsregeling wordt getroffen? Bij wie gaan de kinderen wonen (hoofdadres)? En hoe zit het met de

woning, met roerend en onroerend goed? Met schulden en banktegoeden? Met opgebouwde pensioenrechten, oudedagsvoorzieningen, enz.?

Ondanks het feit dat in de Bijbel echtscheiding wordt verboden, behoudens enkele uitzonderingen, wordt ook in kerkelijke kring gescheiden. In toenemende mate ook in het orthodoxe segment. Onder zowel evangelische als reformatorische christenen. Het gaat vandaag geen kerkelijke gemeente meer voorbij. Wie scheidt is over het algemeen geen uitzondering meer in de familie-, de kennissen- en vriendenkring. Niet vreemd als één op de drie huwelijken strandt.

In de septembermaand worden de meeste scheidingen aangevraagd. De zomervakantie lijkt het laatste duwtje in die richting te hebben gegeven. Twee, drie weken onafgebroken samen zijn; op elkaars lip zitten ... 'Er is gewoon meer tijd voor ergernissen', schreef een jonge vrouw. De 'bloeiende' echtscheidingssector heeft 15 september dan ook uitgeroepen tot 'dag van de scheiding'.

Eén op de zes huwelijken die na 1970 werden gesloten blijkt na 20 jaar te zijn opgehouden. Van de stellen die na 1990 het huwelijksbootje ingingen was in 2010 al één op de vier uit elkaar. Uiteindelijk loopt één op de drie huwelijken stuk.